

Försvarsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (RP 72/2025 rd): Ärendet har remitterats till försvarsutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av
- grundlagsutskottet GrUU 5/2026 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Satu Ylikorpi, försvarsministeriet
- lagstiftningsråd Perttu Wasenius, justitieministeriet
- referendarieråd, sektionschef Kristian Holman, riksdagens justitieombudsmans kansli
- försvarsmaktens assessor, VH JL Tuija Sundberg, Huvudstaben
- specialsakkunnig Pirkko Janas, jämställdhetsombudsmannens byrå.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- arbets- och näringsministeriet
- Ålands landskapsregering
- Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
- Officersförbundet
- Finlands Reservofficersförbund rf
- Reservistförbundet
- Seta ry.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor ändras.

Betänkande FsUB 1/2026 rd

Enligt förslaget ska det till värnpliktslagen fogas bestämmelser om rätten för män med åländsk hembygdsrätt att ansöka om upphävande av befrielse från värnplikt samt bestämmelser som gör det möjligt för personer som under eller efter beväringstjänsten fastställer sitt kön som kvinna att fortsätta tjänstgöringen som frivillig militärtjänst för kvinnor.

Vidare föreslås lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor få bestämmelser om personer som fastställer sitt kön som man i enlighet med lagen om könsfastställelse och fortsätter sin tjänstgöring som beväringstjänst enligt värnpliktslagen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

(1) Enligt uppgifter till utskottet är syftet med propositionen att skapa klarhet i rättsläget, för det första för de åländska män med hembygdsrätt som frivilligt vill fullgöra tjänst enligt värnpliktslagen. Syftet med propositionen är också att skapa klarhet i det nuvarande rättsläget och stärka jämställdheten genom att göra det möjligt för reservister som fastställt sitt kön som kvinna att höra till reserven och personer som under beväringstjänsten fastställt sitt kön som kvinna att fortsätta sin tjänstgöring som frivillig militärtjänst för kvinnor. Dessutom är syftet med propositionen att göra lagstiftningen mer enhetlig på så sätt att den motsvarar kravet enligt lagen om könsfastställelse om att personer ska behandlas enligt sitt fastställda kön vid tillämpningen av annan lagstiftning.

(2) Under utskottsbehandlingen väcktes frågan om den nya regleringen möjliggör att man kan lämna reserven i samband med fastställande av kön. Försvarsutskottet konstaterar utifrån inkommen utredning att propositionen inte innehåller något förslag om avvikelser från den grundläggande lösningen i lagen om könsfastställelse (295/2023) där det i 3 § 1 mom. föreskrivs att det kön som fastställts enligt lagen ska betraktas som personens kön vid tillämpningen av annan lagstiftning. Med andra ord ger den nya regleringen inte upphov till ett separat undantag som exempelvis gör det möjligt att automatiskt lämna reserven på grund av fastställande av kön.

(3) Sammantaget tillstyrker försvarsutskottet propositionen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag. Propositionen remitterades till grundlagsutskottet för utlåtande (GrUU 5/2026 rd). Grundlagsutskottet anförde i sitt utlåtande att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1 bara om utskottets konstitutionella anmärkningar om dess ordalydelse beaktas på behörigt sätt.

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om ändring av värnpliktslagen

1 §. Tillämpningsområde. Enligt lagförslaget ska värnpliktslagen få ett nytt 7 a kap. med bestämmelser om rätten för män med åländsk hembygdsrätt att ansöka om upphävande av befrielse från värnplikt. I kapitlet föreslås bestämmelser om giltighetstiden för bestämmelserna i

Betänkande FsUB 1/2026 rd

kapitlet, om upphävande av befrielse och ansökan om upphävande, om förutsättningarna för att godkännas som värnpliktig, om beslut om ansökan och om beslutets rättsverkningar.

Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande att det inte är möjligt att genom en rikslag — såsom värnpliktslagen — föreskriva om upphävande av ett undantag som föreskrivs i självstyrelselagen. Försvarsutskottet bör språkligt ändra den föreslagna regleringen så att lagen föreskriver om möjlighet att ansöka om att få fullgöra värnplikt enligt värnpliktslagen i stället för om möjlighet att ansöka om upphävande av den befrielse som anges i 12 § 2 mom. i självstyrelselagen. Det är en förutsättning för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Försvarsutskottet föreslår att 1 § 2 mom. 3 punkten preciseras så som grundlagsutskottet föreslår.

30 §. Återkallande av förordnande. Försvarsutskottet föreslår att den sista meningen i 30 § 5 mom. stryks som obehövlig. De allmänna bestämmelserna om behandling av förvaltningsärenden i förvaltningslagen kan tillämpas på behandlingen av de berörda ärendena.

60 b §. Fortsättning av tjänstgöring som frivillig militärtjänst för kvinnor.

Försvarsutskottet föreslår att rubriken till 60 b § ändras så att den bättre beskriver paragrafens innehåll: Avbrytande av tjänstgöring efter fastställande av kön. Utskottet föreslår också att det onödiga uttrycket ”på grundval av fastställandet av kön” utgår ur 1 mom.

77 a §. Ansökan och behandlingen av den. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande föreslår försvarsutskottet att 1 och 2 mom. preciseras.

77 c §. Beslut om ansökan och rättsverkningar. Försvarsutskottet föreslår att paragrafen preciseras genom att ”och rättsverkningar” stryks i rubriken och genom att bestämmelsen kompletteras med en hänvisning till 77 a §. På detta sätt beaktas alla villkor för godkännande av en ansökan i 7 a kap.

109 a §. Begäran om omprövning av beslut om upphävande av befrielse. Med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande föreslår försvarsutskottet att bestämmelsens rubrik preciseras och paragrafens ordalydelse korrigeras.

Övergångsbestämmelsen

Försvarsutskottet föreslår vissa tekniska justeringar i övergångsbestämmelsen. Med en man som har fullgjort värnplikt avses i bestämmelsen en man som har fullgjort beväringstjänsten. Av ordalydelsen i bestämmelsen kan man få intrycket att personen anses höra till reserven vid den tidpunkt då lagen träder i kraft (”vid ikraftträdandet av denna lag”), men inte efter eller från och med den tidpunkten. Det är meningen att anmälan ska lämnas in till den regionalbyrå inom vars verksamhetsområde personen har sin hemvist. I hänvisningen till 49 § 3 mom. bör singular användas i stället för plural.

Betänkande FsUB 1/2026 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Försvarsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 i proposition RP 72/2025 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 72/2025 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av värnpliktslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i värnpliktslagen (1438/2007) 1 § 2 mom. 2 punkten och 110 §, av dem 110 § sådan den lyder i sin finska språkdräkt i lag 510/2013 och i sin svenska språkdräkt i lag 1128/2021, samt *fogas* till 1 § 2 mom. en ny 3 punkt, till 30 § ett nytt 5 mom., till 49 § ett nytt 3 mom. samt till lagen nya 49 a och 60 b §, ett nytt 7 a kap. och en ny 109 a § som följer:

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag bestäms dessutom om

2) behandlingen och registreringen av personuppgifter i fråga om dem som utan att vara värnpliktiga placeras i uppgifter under undantagsförhållanden,

3) rätten för sådana män som har hembygdsrätt enligt 6 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) att **ansöka om att fullgöra värnplikt enligt värnpliktslagen** ~~frivilligt ansöka om upphävande av befrielse så att de kan fullgöra värnplikt.~~

Betänkande FsUB 1/2026 rd

30 §

Återkallande av förordnande

Ett förordnande om inledande av tjänstgöring ska återkallas, om en person före tjänstgöringen inleds har fastställt sitt kön som kvinna i enlighet med lagen om könsfastställelse (295/2023) och före den utsatta dagen för inledande av tjänstgöringen har anmält att personen inte inleder tjänstgöringen som sådan tjänstgöring som avses i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor. ~~Ett återkallande av förordnande om inledande av tjänstgöring ska behandlas utan dröjsmål.~~

49 §

Tillhörighet till reserven och den ersättande reserven

Till reserven hör dessutom under de förutsättningar som föreskrivs i 1 och 2 mom. en person som efter fullgjord beväringstjänst har fastställt sitt kön som kvinna i enlighet med lagen om könsfastställelse (295/2023), om personen inte har anmält att personen lämnar reserven.

49 a §

Anmälan och behandling av anmälan

De anmälningar som avses i 30 § 5 mom. och 49 § 3 mom. ska lämnas in till den regionalbyrå inom vars verksamhetsområde personen har sin hemvist.

60 b §

~~Fortsättning~~ **Avbrytande** av tjänstgöring **efter fastställande av kön** ~~som frivillig militärtjänst för kvinnor~~

En person som under beväringstjänsten fastställer sitt kön som kvinna i enlighet med lagen om könsfastställelse fortsätter utan avbrott sin tjänstgöring som militärtjänst enligt lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor, om personen inte anmäler att personen avbryter sin tjänstgöring ~~på grundval av fastställandet av kön~~. Om personen fortsätter sin tjänstgöring utan avbrott, tillämpas inte den tidsfrist som föreskrivs i 5 § 1 mom. i lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor på personen.

En anmälan enligt 1 mom. ska göras skriftligt till kommandören för truppförbandet vid tjänstgöringsplatsen för den person som avses i 1 mom. Kommandören för truppförbandet ska efter att ha fått anmälan återkalla förordnandet om inledande av tjänstgöring och personen i fråga ska genast hemförlovas.

Betänkande FsUB 1/2026 rd

7 a kap.

Åländsk hembygdsrätt och fullgörande av värnplikt

77 a §

Ansökan och behandlingen av den

En man som har med åländsk hembygdsrätt enligt 6 § i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) kan skriftligt hos regionalbyrån ansöka om att fullgöra värnplikt enligt värnpliktslagen. ~~den befrielse som föreskrivs i 12 § 2 mom. i självstyrelselagen för Åland upphävs.~~

Ansökan ska lämnas in skriftligt till den regionalbyrå inom vars verksamhetsområde sökanden har sin hemvist. Ansökan kan lämnas in tidigast det år då sökanden fyller 18 år. Innan ansökan godkänns ska rättsverkningarna av tjänstgöring enligt värnpliktslagen ~~upphävande av befrielse~~ utan dröjsmål klargöras för sökanden. Sökanden ska efter att ha fått denna information skriftligt bekräfta sin ansökan, dock tidigast 30 dagar efter det att ansökan blev anhängig. Regionalbyrån godkänner ansökan när sökanden har bekräftat sin ansökan och de förutsättningar som anges i detta kapitel är uppfyllda. Om sökanden inte har bekräftat sin ansökan inom tre månader från det att den blev anhängig, förfaller ansökan. Ansökan förfaller dock inte förrän sökanden har fyllt 18 år och har haft tre månader på sig att bekräfta sin ansökan efter det att sökanden uppnådde myndighetsåldern.

77 b §

Förutsättningar för att godkännas som värnpliktig

För att en ansökan som avses i 77 a § ska kunna godkännas krävs det att sökanden har fyllt 18 år. Ansökan ska dock godkännas senast det år då sökanden fyller 29 år, så att sökanden kan inleda beväringstjänsten samma år.

77 c §

Beslut om ansökan ~~och rättsverkningar~~

Regionalbyrån ska godkänna ansökan, om de förutsättningar som föreskrivs i 77 a och 77 b § uppfylls. Om förutsättningarna inte uppfylls, ska ansökan avslås. ~~Ett skriftligt beslut om godkännande eller avslag av ansökan ska meddelas sökanden.~~

109 a §

Begäran om omprövning av beslut om godkännande som värnpliktig ~~upphävande av befrielse~~

Omprövning av beslut om godkännande som värnpliktig ~~upphävande av befrielse~~ får begäras. Bestämmelser om omprövningsbegäran finns i förvaltningslagen.

Betänkande FsUB 1/2026 rd

110 §

Besvär i omprövningsärenden och i andra ärenden som gäller värnplikten

Ett beslut i fråga om vilket omprövning enligt 109 och 109 a § får begäras får inte överklagas direkt genom besvär.

I ett beslut av en regionalbyrå i ett omprövningsärende samt i andra med stöd av denna lag utfärdade beslut av Huvudstaben, staben för en försvarsgren, en regionalbyrå, ett truppförband och en uppståndsmyndighet får ändring sökas genom besvär hos centralnämnden för uppståndsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

En man med åländsk hembygdsrätt som frivilligt har fullgjort ~~värnplikt~~ **beväringstjänst** före ikraftträdandet av denna lag ska anses vara värnpliktig enligt den lag som ändras genom denna lag och höra till reserven **efter** ~~vid~~-ikraftträdandet av denna lag, om inte personen själv anmäler sin vilja att inte höra till reserven. Anmälan ska lämnas in till den regionalbyrå inom vars verksamhetsområde personen har sin hemvist.

Bestämmelserna i 49 § 3 mom. i denna lag tillämpas också på **den** ~~den~~ som har fastställt sin könstillhörighet med stöd av den upphävda lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet (563/2002).

2.

Lag

om ändring av lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (285/2022) en ny 6 a § som följer:

6 a §

Fortsättning av tjänstgöring som beväringstjänst

En person som under militärtjänsten enligt denna lag fastställer sitt kön som man på det sätt som avses i 1 § i lagen om könsfastställelse (295/2023) fortsätter utan avbrott sin tjänstgöring som beväringstjänst enligt värnpliktslagen.

Betänkande FsUB 1/2026 rd

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 8.4.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Autto saml
vice ordförande Mikko Savola cent
medlem Otto Andersson sv
medlem Miko Bergbom saf
medlem Timo Furuholm vänst
medlem Timo Heinonen saml
medlem Hanna Holopainen gröna
medlem Tomi Immonen saf
medlem Riitta Kaarisalo sd
medlem Pauli Kiuru saml
medlem Jani Kokko sd
medlem Jarno Linnell saml
medlem Jari Ronkainen saf
medlem Hanna Räsänen cent
medlem Paula Werning sd.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.